

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

17 päivänä syyskuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa –
Toimivalta elatusveloitteita koskevista asioista – Asetus (EY) N:o 4/2009 – 3 artiklan b alakohta –
Elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuin – Julkisyhteisön, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat siirtyneet,
esittämä takautumisvaatimus

Asiassa C-540/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Bundesgerichtshof (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa) on esittänyt 5.6.2019 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 16.7.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

WV

vastaan

Landkreis Harburg,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal, presidentti K. Lenaerts, joka hoitaa kolmannen jaoston tuomarin tehtäviä, sekä tuomarit L. S. Rossi (esittelevä tuomari), F. Biltgen ja N. Wahl,

julkisasiamies: M. Campos Sánchez-Bordona,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller, M. Hellmann, U. Bartl ja E. Lankenau,
- Espanjan hallitus, asiamiehenään L. Aguilera Ruiz,
- Euroopan komissio, asiamiehinään M. Wilderspin ja M. Heller,

kuultuaan julkisasiamiehen 18.6.2020 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 (EUVL 2009, L 7, s. 1) 3 artiklan b alakohdan tulkintaa.
- 2 Tämä ennakkoratkaisupyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat WV, jonka kotipaikka on Wien (Itävalta), ja Landkreis Harburg (Harburgin piirikunta, Saksa) (jäljempänä hakijana oleva julkisyhteisö) ja joka koskee elatussaatavan maksamista WV:n äidille, joka asuu Saksassa ja jonka oikeudet ovat siirtyneet lain nojalla tälle julkisyhteisölle.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Brysselin yleissopimus

- 3 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdyn yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna myöhemmillä uusien jäsenvaltioiden tähän yleissopimukseen liittymisestä tehdyillä yleissopimuksilla (jäljempänä Brysselin yleissopimus), 2 artiklan ensimmäisessä kappaleessa määrätään seuraavaa:

”Kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon valtion tuomioistuimessa, jollei tämän yleissopimuksen määräyksistä muuta johdu.”

- 4 Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voidaan nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa:

– –

- 2) elatusapua koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa elatusapuun oikeutetulla on kotipaikka tai asuinpaikka – –”

Haagin pöytäkirja

- 5 Elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 23.11.2007 tehty Haagin pöytäkirja hyväksyttiin Euroopan yhteisön puolesta 30.11.2009 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2009/941/EY (EUVL 2009, L 331, s. 17; jäljempänä Haagin pöytäkirja).
- 6 Haagin pöytäkirjan 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleissääntö sovellettavasta laista”, määrätään seuraavaa:

”1. Elatusvelvoitteisiin sovelletaan sen maan lakia, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, ellei tässä pöytäkirjassa toisin määrätä.

2. Siinä tapauksessa, että elatusapuun oikeutetun asuinpaikka muuttuu, uuden asuinpaikan lakia sovelletaan muutoksen tapahtumishetkestä lähtien.”

- 7 Haagin pöytäkirjan 10 artiklassa määrätään, että julkisyhteisön oikeuteen vaatia korvausta elatusapuun oikeutetulle elatusavun sijasta suoritetusta etuudesta sovelletaan lakia, jonka alainen kyseinen julkisyhteisö on.

Asetus N:o 4/2009

- 8 Asetuksen N:o 4/2009 johdanto-osan 8, 9, 10, 11, 14, 15, 44 ja 45 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(8) [Euroopan] yhteisö ja sen jäsenvaltiot ovat kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yhteydessä osallistuneet neuvotteluihin, joiden tuloksena hyväksyttiin 23 päivänä marraskuuta 2007 – – [Haagin pöytäkirja]. [Tämä väline] olisi siten ollen otettava huomioon tässä asetuksessa.

(9) Elatusvelkojan olisi pystyttävä saamaan jäsenvaltiossa vaivattomasti päätös, joka on ilman eri toimenpiteitä täytäntöönpanokelpoinen toisessa jäsenvaltiossa ilman minkäänlaisia muita muodollisuuksia.

(10) Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on suotavaa luoda elatussaatavien alalla yhteisön väline, johon kootaan tuomioistuinten toimivaltaa, lainvalintaa, tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoisuutta, täytäntöönpanoa, oikeusapua ja keskusviranomaisten välistä yhteistyötä koskevat säännökset.

(11) Tätä asetusta olisi sovellettava kaikkiin elatusvelvoitteisiin, jotka johtuvat perhe-, sukulaisuus-, avio- tai lankoussuhteista, jotta taataan kaikkien elatusvelkojien tasapuolinen kohtelu. Tässä asetuksessa käsite 'elatusvelvoite' olisi tulkittava autonomisesti.

--

(14) Tässä asetuksessa olisi säädettävä, että käsite 'velkoja' sisältää elatusvelvoitteita koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien pyyntöjen osalta julkisyhteisöt, joilla on oikeus toimia elatukseen oikeutetun henkilön puolesta tai vaatia korvausta velkojalle elatusavun sijasta maksetuista suorituksista. Kun julkisyhteisö toimii tässä ominaisuudessa, sillä olisi oltava oikeus samoihin palveluihin ja samaan oikeusapuun kuin velkojalla.

(15) Jotta voidaan suojata elatusvelkojien edut ja edistää hyvää oikeudenkäyttöä Euroopan unionissa, olisi [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetusta neuvoston] asetuksesta (EY) N:o 44/2001 [EYVL 2001, L 12, s. 1] johtuvia toimivaltasääntöjä mukautettava. Se seikka, että vastaajan asuinpaikka on kolmannessa valtiossa, ei saisi enää olla syynä jättää soveltamatta yhteisön toimivaltasääntöjä, eikä viittausta kansallisen lainsäädännön toimivaltasääntöihin olisi enää sallittava. Tässä asetuksessa olisi siten määritettävä ne tapaukset, joissa jäsenvaltion tuomioistuin voi käyttää toissijaista toimivaltaa.

--

(44) Tällä asetuksella olisi muutettava asetusta [N:o 44/2001] korvaamalla sen elatusvelvoitteita koskevat säännökset. Jollei tämän asetuksen siirtymäsäännöksistä muuta johdu, jäsenvaltioiden olisi elatusvelvoitteiden osalta sovellettava tämän asetuksen soveltamis päivästä alkaen asetuksen [N:o 44/2001] säännösten asemesta tähän asetukseen sisältyviä toimivaltaa, päätösten tunnustamista, täytäntöönpanokelpoisuutta ja täytäntöönpanoa sekä oikeusapua koskevia säännöksiä.

(45) Jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämän asetuksen tavoitteita eli sellaisten toimenpiteiden toteuttamista, jotka mahdollistavat elatussaatavien tehokkaan perinnän rajatylittävissä tilanteissa ja siten helpottavat henkilöiden vapaata liikkuvuutta Euroopan unionissa, vaan ne voidaan asetuksen laajuuden ja vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin yhteisön tasolla, joten yhteisö voi toteuttaa toimenpiteitä perustamissopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. – –”

9 Asetuksen N:o 4/2009 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä asetusta sovelletaan elatusvelvoitteisiin, jotka johtuvat perhe-, sukulaisuus-, avio- tai lankoussuhteesta.”

10 Kyseisen asetuksen 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

1) ’päätöksellä’ elatusvelvoitetta koskevaa jäsenvaltion tuomioistuimen päätöstä riippumatta siitä, kutsutaanko päätöstä tuomioistuinratkaisuksi, tuomioksi, määräykseksi tai täytäntöönpanomääräykseksi, samoin kuin oikeudenkäyntikuluja koskevaa tuomioistuimen virkamiehen päätöstä. Jäljempänä VII ja VIII luvussa ’päätöksellä’ tarkoitetaan myös kolmannessa valtiossa tehtyä elatusvelvoitetta koskevaa päätöstä;

– –

10) ’velkojalla’ luonnollista henkilöä, jolla on oikeus tai jolla väitetään olevan oikeus saada elatusapua;

– –”

11 Asetuksen 4/2009 3 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Elatusvelvoitteita koskevissa asioissa ovat jäsenvaltioissa toimivaltaisia:

a) vastaajan asuinpaikan tuomioistuin, tai

b) velkojan asuinpaikan tuomioistuin, tai

c) tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista henkilön oikeudellista asemaa koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen, tai

d) tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen.”

12 Kyseisen asetuksen 15 artiklassa, jonka otsikko on ”Sovellettavan lain määrittäminen”, säädetään seuraavaa:

”Elatusvelvoitteisiin sovellettava laki määräytyy [Haagin pöytäkirjan] mukaisesti niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä väline sitoo.”

13 Kyseisen asetuksen 64 artiklassa, jonka otsikko on ”Julkisyhteisöt hakijoina”, säädetään seuraavaa:

”1. Päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoisiksi julistamista tai täytäntöönpanoa koskevassa hakemuksessa ilmaisu ’velkoja’ käsittää julkisyhteisön, joka toimii elatusapuun oikeutetun luonnollisen henkilön sijasta, tai yhteisön, jolla on oikeus saada korvausta elatusavun sijasta maksetusta suorituksesta.

2. Julkisyhteisön oikeuteen toimia elatusapuun oikeutetun luonnollisen henkilön sijasta tai vaatia korvausta velkojalle elatusavun sijasta maksetusta suorituksesta sovelletaan lakia, jonka alainen tämä yhteisö on.

3. Julkisyhteisö voi pyytää tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai täytäntöönpanoa, kun kyse on seuraavista:

a) korvausta elatusavun sijasta maksetusta suorituksesta vaativan julkisyhteisön hakemuksesta velallista vastaan tehty päätös;

b) velkojan ja velallisen välillä tehty päätös siltä osin kuin velkojalle on maksettu suorituksia elatusavun sijasta.

4. Julkisyhteisön, joka hakee päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai vaatii päätöksen täytäntöönpanoa, on pyynnöstä toimitettava tarvittavat asiakirjat, joiden nojalla voidaan todeta julkisyhteisön 2 kohdan mukainen oikeus ja se, että velkojalle on maksettu suorituksia.”

Saksan oikeus

14 Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch) 1601 §:ssä, jonka otsikko on ”Elatusvelvollinen”, säädetään seuraavaa:

”Sukulaiset suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa ovat velvollisia huolehtimaan toistensa elatuksesta.”

15 Saksan sosiaaliturvalain XII osan (Sozialgesetzbuch XII, jäljempänä SGB XII) 94 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä, jonka otsikko on ”Niiden oikeuksien siirtyminen, joihin voidaan vedota siviilioikeudellisesti elatusvelvollista henkilöä vastaan”, säädetään seuraavaa:

”Jos etuuksiin oikeutetulla on ajalta, jolta etuuksia maksetaan, siviilioikeudellinen elatusta koskeva oikeus, se siirtyy maksettujen kustannusten määrään asti sosiaalihuoltolaitokselle samalla kun tälle siirtyy oikeus saada tietoja elatusta koskevan lainsäädännön mukaisesti.”

16 SGB XII:n 94 §:n 5 momentin kolmannen virkkeen mukaan tämän pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla siirretyistä oikeuksista päätetään siviilioikeudellisessa menettelyssä.

Pääasian oikeusriita ja ennakkoratkaisukysymys

17 WV:n äiti, joka asuu vanhainkodissa Kölnissä (Saksa), saa BGB:n 1601 §:n nojalla suoraan ylenevässä polvessa olevana sukulaisena elatusapua, jonka Wienissä (Itävalta) asuva WV on velvollinen maksamaan. WV:n äiti saa kuitenkin säännöllisesti hakijana olevalta julkisyhteisöltä SGB XII:n mukaista sosiaalihuoltoetua. Kyseinen julkisyhteisö väittää, että SGB XII:n 94 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan sosiaalihuoltoetuuden saajan oikeus WV:hen nähden on siirtynyt sille niiden elatussuoritusten osalta, joita se on maksanut WV:n äidin hyväksi huhtikuusta 2017 lähtien.

- 18 Amtsgericht Köln (Kölnin alioikeus, Saksa), jossa hakijana oleva julkisyhteisö oli esittänyt takautumisvaatimuksen WV:tä vastaan, katsoi ensimmäisenä oikeusasteena, ettei saksalaisilla tuomioistuimilla ollut kansainvälistä toimivaltaa lausua kyseisestä hakemuksesta. Kyseisen tuomioistuimen mukaan asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohtaan perustuvaan toimivaltaan voi vedota vain se luonnollinen henkilö, jolle on maksettava elatusapua.
- 19 Oberlandesgericht Köln (Kölnin osavaltion ylioikeus, Saksa) kumosi muutoksenhakumenettelyssä ensimmäisessä oikeusasteessa annetun ratkaisun. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan a ja b alakohdassa elatusvelkojalle tarjottua vaihtoehtoa voi käyttää myös hakijana oleva julkisyhteisö, jolle elatussaatava on siirtynyt.
- 20 Bundesgerichtshof (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa), jolle WV teki Revision-valituksen Oberlandesgericht Kölnin ratkaisusta, pohtii, voiko sosiaalihuoltoetuuden maksanut julkisyhteisö vedota asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdan nojalla sen paikkakunnan tuomioistuimen toimivaltaan, jossa elatusvelkojan asuinpaikka on, silloin, kun kyseinen elin vaatii lakisääteisen sijaantulon perusteella elatusvelvolliselta saatavaa, joka perustuu kansallisen yksityisoikeuden elatusapua koskeviin säännöksiin.
- 21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tältä osin aluksi, että saatava, joka on siirtynyt hakijana olevalle julkisyhteisölle, täyttää asetuksessa N:o 4/2009 tarkoitetun elatusvelvoitteen syntymisen edellytykset ja että kyseisen julkisyhteisön on vaadittava tällaisen saatavan maksamista siviilioikeudellisessa menettelyssä.
- 22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että hakijana olevan julkisyhteisön esittämä takautumisvaatimus elatusapua koskevissa asioissa kuuluu asetuksen N:o 4/2009 soveltamisalaan, ja toteaa, että vaikka unionin tuomioistuin ei ole vielä ottanut kantaa tämän tuomion 20 kohdassa esitettyyn kysymykseen tämän asetuksen osalta, saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa siihen annettavan vastauksen osalta on esitetty erilaisia kantoja. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tietyt kirjoittajat vastaavat nimittäin tähän kysymykseen myöntävästi painottaen elatusvelvoitteita koskevien päätösten täytäntöönpanon tehokkuutta, jotta vältettäisiin muun muassa se, että ulkomailla asuva elatusvelvollinen voisi hyötyä julkisyhteisön toiminnasta. Toiset kirjoittajat sitä vastoin kannattavat päinvastaista ratkaisua, sellaisena kuin se esitettiin 15.1.2004 annetussa tuomiossa Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21), joka koski Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan tulkintaa, ja tätä ratkaisua voidaan heidän mukaansa soveltaa myös asetuksen N:o 4/2009 yhteydessä, mistä seuraisi se, että julkisyhteisö, joka esittää takautumisvaatimuksen tuomioistuimessa elatusapusaatavan korvaamiseksi, ei voisi vedota elatusvelvollista vastaan elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimen toimivaltaisuuuteen.
- 23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että toisin kuin Brysselin yleissopimuksen yhteydessä vallitseva ”sääntö/poikkeus”-tyyppinen toimivaltasääntö, asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan toimivaltasäännöt ovat yleisiä ja vaihtoehtoisia ja näin ollen samantasoisia toimivaltasääntöjä. Lisäksi ja vaikka asetuksen N:o 4/2009 2 artiklan 1 kohdan 10 alakohdassa velkojan kuvataan olevan luonnollinen henkilö, kyseinen tuomioistuin katsoo, että sekä tämän asetuksen elatussaatavien täytäntöönpanoa koskevat säännökset ja erityisesti sen 64 artikla että kyseisen asetuksen tavoitteet puoltavat ratkaisua, jolla varmistetaan elatussaatavien perinnän tehokkuus antamalla julkisyhteisölle, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat lain nojalla siirtyneet, mahdollisuus vedota asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa säädettyyn toimivaltasääntöön.

- 24 Koska Bundesgerichtshof on kuitenkin epävarma ehdottamastaan tulkinnasta, se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Voiko julkisyhteisö, joka on tarjonnut elatusvelkojalle julkisoikeudellisten sääntöjen mukaisia sosiaalihuoltoetuksia, vedota asetuksen 3 artiklan b alakohdan mukaiseen elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimen toimivaltaan, kun se vetoaa suhteessa elatusvelvolliseen takautumisoikeutensa nojalla sosiaalihuoltoetuuksien myöntämisen perusteella sille suoraan lain nojalla siirtyneeseen elatusvelkojan siviilioikeudelliseen elatusta koskevaan oikeuteen?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään lähinnä, voiko julkisyhteisö, joka vaatii takautumiskanteella elatusvelkojalle, jonka oikeudet elatusvelvolliseen nähden ovat siirtyneet sille, elatusapuna maksettujen määrien korvaamista, perustellusti vedota asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa säädettyyn kyseisen elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimen toimivaltaan.
- 26 Aluksi on todettava, että unionin tuomioistuimen käytettävissä olevan asiakirja-aineiston perusteella voidaan vahvistaa, että asetuksen N:o 4/2009 säännöksiä sovelletaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen julkisyhteisön esittämään takautumisvaatimukseen.
- 27 Kuten Saksan hallitus ja Euroopan komissio huomauttavat, hakijana toimivan julkisyhteisön oikeus perustuu elatusvelvoitteisiin, jotka johtuvat perhe- ja sukulaisuussuhteista ja joita pääasiassa WV:llä on hänen äitinsä suhteen. Tällaiseen oikeuteen vetoaminen aiheuttaa velalliselle elatusvelvoitteita, jotka kuuluvat asetuksen N:o 4/2009 1 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.
- 28 On kuitenkin muistutettava, että koska toimivaltasääntöjä on tulkittava itsenäisesti muun muassa kyseessä olevan asetuksen tavoitteiden ja järjestelmän perusteella, asetuksen N:o 4/2009 3 artiklaa on tulkittava sen sanamuodon, tarkoituksen ja järjestelmän, jonka osa se on, perusteella (ks. vastaavasti tuomio 18.12.2014, Sanders ja Huber, C-400/13 ja C-408/13, EU:C:2014:2461, 24 ja 25 kohta).
- 29 Asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, sanamuodosta ilmenee, että siinä asetetaan yleiset edellytykset toimivallan myöntämiseksi jäsenvaltioiden tuomioistuimille elatusvelvoitteita koskevissa asioissa. Toisin kuin Brysselin yleissopimuksen asian kannalta merkitykselliset määräykset, joita unionin tuomioistuin tarkasteli 15.1.2004 annettuun tuomioon Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21) johtaneessa asiassa, kyseinen 3 artikla ei sisällä vastaajan kotipaikan tuomioistuimen toimivaltaisuuden kaltaista yleistä periaatetta eikä kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa määrätyn kaltaisia poikkeuksia, joita on tulkittava suppeasti, vaan useita perusteita, jotka ovat samantasoisia ja vaihtoehtoisia, mistä on osoituksena rinnastuskonjunktion ”tai” käyttäminen kunkin perusteen maininnan jälkeen (ks. vastaavasti tuomio 5.9.2019, R (Vanheppainvastuu ja elatusvelvollisuus), C-468/18, EU:C:2019:666, 29 kohta).
- 30 Asetuksen N:o 4/2009 3 artiklassa annetaan näin ollen elatusvelkojalle, kun hän on kantajana, mahdollisuus esittää elatusvelvollisuutta koskeva vaatimuksensa erilaisten toimivaltaperusteiden nojalla muun muassa joko sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa vastaajalla on asuinpaikka, kyseisen 3 artiklan a alakohdan mukaisesti tai sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa elatusvelkojalla itsellään on asuinpaikkansa, mainitun artiklan b alakohdan mukaisesti (ks. vastaavasti tuomio 5.9.2019, R (Vanheppainvastuu ja elatusvelvollisuus), C-468/18, EU:C:2019:666, 30 ja 31 kohta).

- 31 Koska asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan sanamuodossa ei kuitenkaan täsmennetä, että elatusvelkojan olisi itse saatettava asia sen a ja b alakohdassa mainittujen tuomioistuinten käsiteltäväksi, kyseisessä artiklassa ei kielletä – jollei tämän asetuksen tavoitteiden ja järjestelmän noudattamisesta muuta johdu – sitä, että julkisyhteisö, jolle mainitun elatusvelkojan oikeudet ovat lain nojalla siirtyneet, voi esittää elatusvelvollisuuteen liittyvän vaatimuksen jommassakummassa näistä tuomioistuinista.
- 32 Kuten sekä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin että kaikki osapuolet ovat todenneet, asetuksen N:o 4/2009 tavoitteet tai järjestelmä eivät ole esteenä sille, että sen paikkakunnan tuomioistuin, jossa elatusvelkojan asuinpaikka on, on toimivaltainen ratkaisemaan tällaisen julkisyhteisön kyseisen asetuksen 3 artiklan b alakohdan nojalla esittämän elatusvelvollisuuteen liittyvän vaatimuksen.
- 33 Ensinnäkin se, että asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa tarkoitettulla tuomioistuimella katsotaan olevan toimivalta lausua kyseisestä vaatimuksesta, on sellaisten kyseisellä asetuksella tavoiteltujen päämäärien mukainen, joihin kuuluvat – kuten unionin tuomioistuin on jo korostanut – sekä toimivaltaisen tuomioistuimen ja elatusvelkojan läheisyys että kyseisen asetuksen johdanto-osan 45 perustelukappaleessa mainittu tavoite helpottaa mahdollisimman paljon kansainvälisten elatusvelkojen perimistä (ks. vastaavasti tuomio 18.12.2014, Sanders ja Huber, C-400/13 ja C-408/13, EU:C:2014:2461, 26, 28, 40 ja 41 kohta, ja tuomio 4.6.2020, FX (Elatussaatavan täytäntöönpanon vastustaminen), C-41/19, EU:C:2020:425, 40 ja 41 kohta).
- 34 Sillä, että julkisyhteisölle, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat siirtyneet, annetaan mahdollisuus saattaa asia tämän velkojan asuinpaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi, voidaan erityisesti varmistaa kansainvälisten elatussaatavien perinnän tehokkuus; tämä tavoite sitä vastoin vaarantuisi, jos tällaiselta julkisyhteisöltä evättäisiin oikeus vedota asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan a ja b alakohdassa elatusvelvoitteita koskevan asian kantajan hyväksi säädettyihin vaihtoehtoisin toimivaltaperusteisiin sekä Euroopan unionin alueella että mahdollisesti siinä tapauksessa, että vastaajan asuinpaikka on kolmannen valtion alueella.
- 35 Tältä osin on erityisesti korostettava, kuten julkisasiamies teki ratkaisuehdotuksensa 38 ja 40 kohdassa, että koska asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan a alakohdassa ei aseteta kansainvälistä toimivaltaa koskevien sääntöjen soveltamisen edellytykseksi sitä, että vastaajalla on kotipaikka jäsenvaltiossa, se, ettei julkisyhteisölle, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat siirtyneet, annettaisi mahdollisuutta nostaa kannetta elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimessa, kun elatusvelvollisen kotipaikka on kolmannessa valtiossa, merkitsisi hyvin todennäköisesti sitä, että tämä julkisyhteisö pakotettaisiin nostamaan kanne unionin ulkopuolella. Tämä tilanne sekä siitä aiheutuvat oikeudelliset ja käytännölliset vaikeudet, kuten ne, jotka julkisasiamies toi esiin ratkaisuehdotuksensa 42 kohdassa, voisivat vaarantaa elatussaatavien tehokkaan perimisen.
- 36 Lisäksi sen hyväksyminen, että julkisyhteisö, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat siirtyneet, voi pätevästi saattaa asian asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa mainitun tuomioistuimen käsiteltäväksi, ei millään tavoin muuta hyvän oikeudenkäytön tavoitetta, johon tällä asetuksella myös pyritään.
- 37 Kuten unionin tuomioistuin on jo todennut, tätä tavoitetta on tarkasteltava paitsi tuomioistuinorganisaation optimoinnin kannalta myös siten, että otetaan huomioon asianosaisten eli sekä kantajan että vastaajan intressit saada asia helposti tuomioistuimen käsiteltäväksi ja ennakoita toimivaltasääntöjä (ks. tuomio 18.12.2014, Sanders ja Huber, C-400/13 ja C-408/13, EU:C:2014:2461, 29 kohta ja tuomio 4.6.2020, FX (Elatussaatavan täytäntöönpanon vastustaminen), C-41/19, EU:C:2020:425, 40 kohta).
- 38 Elatusvelkojan oikeuksien siirtäminen tällaiselle julkisyhteisölle ei kuitenkaan vaikuta elatusvelvollisen etuihin eikä sovellettavien toimivaltasääntöjen ennakoitavuuteen, koska elatusvelvollisen on joka tapauksessa varauduttava siihen, että häntä vastaan nostetaan kanne joko sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa hänellä on asuinpaikka, tai elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimessa.

- 39 Toiseksi se, että julkisyhteisöllä, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat siirtyneet lain nojalla, on oikeus saattaa asia elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi, on myös johdonmukaista asetuksen N:o 4/2009 järjestelmän ja sen systematiikan, sellaisena kuin ne ilmenevät muun muassa asetuksen johdanto-osan 14 perustelukappaleesta, kanssa.
- 40 Tältä osin on muistutettava, että asetuksen N:o 4/2009 64 artikla koskee nimenomaan sellaisen julkisyhteisön toimintaa hakijana, joka toimii sellaisen henkilön sijasta, jolle on maksettava elatusapua, tai jolle elatusapuna maksetut suoritukset on korvattava. Näin ollen asetuksen N:o 4/2009 64 artiklan 1 kohdan mukaan tällainen julkisyhteisö sisältyy käsitteen ”velkoja” määritelmään päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai tuomioiden täytäntöönpanoa koskevaa hakemusta varten, ja tällä käsitteellä tarkoitetaan kyseisen asetuksen 2 artiklan 1 kohdan 10 alakohdan mukaan lähtökohtaisesti yksinomaan luonnollista henkilöä, jolla on tai jolla väitetään olevan oikeus elatusapuun. Lisäksi ja ennen kaikkea saman asetuksen 64 artiklan 3 kohdan a alakohdassa täsmennetään, että kyseisellä julkisyhteisöllä on oikeus vaatia sellaisen päätöksen tunnustamista ja julistamista täytäntöönpanokelpoiseksi tai täytäntöönpanoa, joka on annettu velallista vastaan sellaisen julkisyhteisön hakemuksesta, joka jatkaa elatusavun maksamista.
- 41 Tämä säännös edellyttää sitä, että tällaiselle julkisyhteisölle on etukäteen annettu mahdollisuus saattaa asia asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa tarkoitetun tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta tämä voisi tehdä kyseisen asetuksen 2 artiklan 1 kohdan 1 alakohdassa tarkoitetun elatusvelvollisuutta koskevan päätöksen.
- 42 Kaikista edellä mainituista säännöksistä seuraa, että vaikka julkisyhteisö, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat siirtyneet lain nojalla, ei voi itse vedota ”velkojan” asemaan saadakseen todetuksi elatusvelvoitteen olemassaolon, sille on kuitenkin annettava mahdollisuus saattaa asia tätä varten elatusvelkojan asuinpaikan toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdan nojalla. Kun kyseinen tuomioistuin on antanut päätöksensä alkuperävaltiossa, tällaisella julkisyhteisöllä on kyseisen asetuksen 64 artiklan säännösten mukaisesti oikeus saada velkojan asema, jotta se voi tarvittaessa hakea päätöksen tunnustamista, täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista tai täytäntöönpanoa täytäntöönpanovaltiossa.
- 43 Sen myöntäminen, että julkisyhteisöllä, jolle elatusvelkojan oikeudet ovat siirtyneet, on mahdollisuus vedota asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa säädettyyn oikeuspaikkaan, on myös sopusoinnussa Haagin pöytäkirjan kanssa, johon tämän asetuksen 15 artiklassa viitataan elatusvelvoitteisiin sovellettavan lain määrittämisen osalta. Koska yhtäältä kyseisen pöytäkirjan 3 artiklan 1 kappaleessa määrätään, että elatusvelvoitteisiin sovelletaan lähtökohtaisesti sen valtion lakia, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, ja toisaalta mainitun pöytäkirjan 10 artiklassa, joka on toistettu kyseisen asetuksen 64 artiklan 2 kohdassa, määrätään, että julkisyhteisön oikeuteen vaatia korvausta elatusapuun oikeutetulle elatusavun sijasta suoritetusta etuudesta sovelletaan lakia, jonka alainen kyseinen julkisyhteisö on, tällaisen mahdollisuuden ansiosta suurimmassa osassa tapauksista eli niissä, joissa julkisyhteisön kotipaikka ja elatusvelkojan asuinpaikka sijaitsevat samassa jäsenvaltiossa, tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ja sovellettavaa aineellista oikeutta koskevien sääntöjen välillä on vastaavuus, mikä edistää elatusvelvoitteita koskevien asioiden ratkaisemista.
- 44 Kaiken edellä esitetyn perusteella esitettyyn kysymykseen on vastattava, että julkisyhteisö, joka esittää takautumisvaatimuksen elatusvelkojalle, jonka oikeudet elatusvelvolliseen nähden ovat siirtyneet sille, elatusapuna maksettujen määrien korvaamiseksi, voi perustellusti vedota asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa säädettyyn kyseisen elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimen toimivaltaan.

Oikeudenkäyntikulut

- 45 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Julkisyhteisö, joka esittää takautumisvaatimuksen elatusvelkojalle, jonka oikeudet elatusvelvolliseen nähden ovat siirtyneet sille, elatusapuna maksettujen määrien korvaamiseksi, voi perustellusti vedota toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 3 artiklan b alakohdassa säädettyyn kyseisen elatusvelkojan asuinpaikan tuomioistuimen toimivaltaan.

Allekirjoitukset